

Марко Краљевић - аутор Ђура Јакшић (1832-1878)

СЛОМЉЕНА КОПЉА

Опис Маркове припреме за смрт потпуно одговара описима античких писаца када говоре о келтским обичајима. Срби одавно владају астрономским знањима – сваки стих у нашој народној песми представља један дан у години, каже археолог Драган Јацановић

Да Илијада, Одисеја, Енеида, грчки митови и римске легенде нису сачувану од заборавља, шта би археолози знали о античком свету? Зашто би ствари стајале другачије када је реч о српској епизи, запитао се недавно аутор чланка објављеног у Гласнику Српског археолошког друштва.

Марко Краљевић
(скулптура Ивана Мештровића)

Драган Јацановић, археолог Народног музеја у Пожаревцу, већ дуже време проучава српску народну епику као могуће извориште археолошке информације. Драгослав Срејовић, Милутин Гарашанин и Јован Ковачевић већ су раније указивали на велики значај ове врсте грађе у разматрању материјалне и духовне културе Словена.

Песма дуга као година

Све народне песме, осим оних новијих (из 19.века), на алегоричан начин говоре о кретању појединих небеских тела, времену њиховог појављивања, највеће снаге и нестајања на небеском своду, снатра Јацановић.

Убеђен сам да су Срби још у праисторији владали астрономским знањима. Сваки стих у нашој народној епској песми представља један дан у години. Неке песме су дуже јер представљају читав годишњи циклус, са свим празницима и годишњим добима, неке на скривен начин говоре само о периоду од Ђурђевдана до Митровдана (или су то само делови заборављених, дужих песама?), а неке само о једном месецу.

Тако песма „Дилбер Илија” говори о времену од Илиндана до Велике Госпојине, објашњава аутор.

Марко Краљевић

(ктиторски портрет из Марковог манастира)

Усмена епика обилује општим местима и препознатљивим мотивима.

Археолошка анализа то не сматра случајношћу нити поштапалицама у певавању. Кад год певач помене слање књиге или добијање вести, а то је обично на почетку песме (односно годишњег циклуса), он на симболичан начин потомству говори о празнику Благовештења. Сретење је представљено сликом сусрета два јунака, Ђурђевдан мотивом хајдучког окупљања, а време летњег солстиција дато је описом снаге епског јунака. Опадање сунчеве моћи, опет, представљено је сликом везивања главног јунака или коња под њим...

Буздован у мору

Анализирајући песме „Смрт Марка Краљевића” и „Смрт војводе Кајице” на овај начин, пратећи кретање јунака као кретање сунца и анализом начина на који умиру, Јацановић је дошао до још неких занимљивих закључака. Сви се сећамо стихова који говоре како је Марко предосетио смрт, одрубио Шарцу главу (да не би допао Турцима), преломио сабљу и копље, буздован бацио у море. Опис Маркове припреме за смрт, пише Јацановић, потпуно одговара описима античких писаца који говоре о келтским обичајима и кажу да Келти са покојником често сахрањују коња, да оружје које стављају у гроб намерно ломе или га бацају у велику воду.

Археолошким истраживањем бројних келтских некропола код нас и у Европи ови обичаји и подаци из историјског извора су материјално потврђени.

*Марко Краљевић - као стрип јунак
(аутор Бранислав Керац)*

Многи ће се на овом месту сетити слике девет мртвих Југовића на Косову пољу, са девет пободених копаља над њиховим главама, соколовима и „љутим лавовима”.

Како је могуће да средњовековни српски певач тако подробно описује начин сахрањивања који наука данас узима за време много старије од времена доласка старих Словена на Балкан? Или, откуд толико сличности у ношњи феудалног српског великаша са ношњом праисторијског становника Балкана (токе сува злата – златни торквес, калпак са сребрном челенком почелицом и трепетљикама – привесцима)!

То су питања пред којима археолог заостаје.

Смрт Ђурђевог војводе

Драган Јацановић наводи и примере када епска песма директно упућује истраживача на места на којима постоје споменици старијих култура. Ђурађ Бранковић тужи над мртвим војводом Кајицом и каже: „О Кајице, моје чедо драго / Како ћу те оставити сама / Да ми чуваш на Бељацу стражу /.

Ако се обрати пажња на почетак песме и место где се радња дешава (Дунав, Вршачке планине) није тешко, тврди аутор, у Бељацу препознати локалитет Белуце у селу Павлишу код Вршца. Ту постоји хумка коју су археолози само делимично истражили. Неопходно је, каже Јацановић, у разговору за „Политику”, да се у наредном периоду хумка детаљно испита и да се добијени резултати упореде са подацима које нам је о лепом и храбром војводи деспота Ђурђа оставио народни певач.

Марко Краљевић и Муса Кесеџија
(аутор Владислав Тителбах)

Песма говори како је Кајица у јуначкој игри надметнуо Мађара Сибињанин Јанка и како га је овај на превару убио. Историја до данас није могла са сигурношћу да потврди да је Кајица икада постојао.

Светлана Марковић Штрбац